

“COORDINACIÓ DE COEDUCACIÓ I PERSPECTIVA DE GÈNERE”

curs 2019/2020
Coordinadora Maria Pilar López Sans

ÍNDEX

0. INTRODUCCIÓ
1. JUSTIFICACIÓ
2. NORMATIVA
3. PROTOCOLS
4. PRACTICA COEDUCATIVA PEL CENTRE
5. METODOLOGIA I FUNCIONAMENT
6. OBJECTIUS PROPOSATS
7. PROPOSTES DE MILLORA I ACTIVITATS PER AL PRÒXIM CURS

ANNEXOS

- A. Graella per mesurar l'anàlisi de les actuacions realitzades en el pla del centre sobre la coeducació
- B. Qüestionari alumnat
- C. Glossari

0. INTRODUCCIÓ

QUÈ ÉS LA COEDUCACIÓ?

És el mètode d'intervenció educatiu que va més enllà de l'educació mixta i les bases s'assenten en el reconeixement de les potencialitats i individualitats de nenes i nens, independentment del seu sexe.

COEDUCAR SIGNIFICA PER TANT, EDUCAR A LES PERSONES DES DE LA IGUALTAT DE VALORS.

La coeducació és un element correctiu de la desigualtat existent. És fonamental tenir clar que és important, si no és així, encara que aparegui en lleis, normatives i decrets els nostres esforços es dirigeixen cap a altres interessos.

1. JUSTIFICACIÓ

La realitat de les nostres aules i del context en el qual estem immersos, el sexisme o el androcentrisme està ocult en la nostra forma de parlar, en la de transmetre, en els mitjans de comunicació ...

L'androcentrisme ha estat i continua sent, tot i que menys, una constant històrica. La invisibilitat de les dones, la subordinació del seu paper social al de els homes, el sostre de vidre que limita les expectatives d'èxit en el món laboral de les dones, en definitiva, els rols socials basats en estereotips de gènere són realitats socials amb què s'enfronta l'alumnat, des de l'escola estem en l'obligació de reflexionar-hi per, d'aquesta manera, modificar-les i, per tant, contribuir a que la societat sigui més igualitària i més tolerant amb les diferències.

El Pla d'Igualtat entre homes i dones, així com els posteriors decrets i la legislació tant autonòmica com estatal avalen les actuacions en matèria de igualtat de gènere, si bé - també cal dir-ho - no dota ni dels mitjans, ni dels temps necessaris perquè aquestes actuacions tinguin una major eficàcia.

El medi sociocultural de l'alumnat que atén el nostre centre educatiu segueix, en general, sent molt tradicional en matèria de rols de gènere. S'imposa, per tant, l'adopció de mesures educatives orientades a proporcionar a l'alumnat una visió crítica sobre el pes que aquesta tradició té sobre les seves expectatives de vida, tant social com laboral i personal.

L'objectiu és evident: educar en un major grau d'independència i autonomia personal, i aconseguir un major respecte tant a si mateixos o mateixes com a les diferències. En definitiva, contribuir al desenvolupament de les pròpies capacitats al marge dels estereotips sexistes.

Finalment, vull destacar que la importància que les actuacions educatives en matèria de coeducació tenen sobre els homes no és, com es pogués pensar, menor que en l'alumnat femení. Els models masculins per als adolescents en gran mesura se sustenten en el domini, la competitivitat i la agressivitat. Això fa que assumeixin, com si de cerimònies iniciàtiques es tractés, conductes de risc que porta al fet que la mortalitat, la caiguda en el consum de drogues i el risc de fracàs escolar sigui més gran entre els homes que entre les dones. La coeducació, per tant, es fa imprescindible per intentar evitar aquestes conductes.

2. NORMATIVA

La Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, estableix a l'article 121.2 l'obligatorietat que tots els centres elaborin un Pla de convivència i l'incloguin dins el Projecte educatiu de centre.

El Decret 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya, reforça el caràcter educatiu que han de tenir els processos i les accions que s'emprenquin, tant per prevenir com per corregir conductes inadequades. A l'article 6 s'estableix que a cada centre s'ha de constituir una comissió de convivència.

Llei Orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes

La Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació, disposa a l'article 30 que l'aprenentatge de la convivència és un element fonamental del procés educatiu i així ho ha d'expressar el projecte educatiu de cada centre. Els centres han d'establir mesures de promoció de la convivència.

El Decret 102/2010, de 3 d'agost, d'autonomia dels centres educatius, disposa a l'article 23.2 que les normes d'organització i funcionament del centre han d'incorporar les mesures de promoció de la convivència establertes en el centre.

La Llei Orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa, determina a l'article 124.1 que els centres inclouran a la programació general anual el seu pla de convivència i totes aquelles actuacions i activitats programades per al foment de la convivència escolar.

LLEI 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes

La Resolució ENS/585/2017, de 17 de març, per la qual s'estableix l'elaboració i la implementació del Projecte de convivència en els centres educatius dins el marc del Projecte educatiu de centre, determina que els centres educatius del Servei d'Educació de Catalunya han de tenir implementat el Projecte de convivència en el marc del seu Projecte educatiu, en un termini màxim de tres anys a partir de la data de publicació. A més d'aquesta normativa general, a cada tema que es desenvolupa en el projecte de convivència es recull una normativa específica.

3. PROTOCOLS

- [Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront l'assetjament entre iguals](#)
- [Protocol de prevenció, detecció i intervenció enfront el ciberassetjament entre iguals](#)
- [Protocol de prevenció, detecció, notificació, derivació i coordinació de les situacions de maltractament infantil i adolescent en l'àmbit educatiu](#)
- [Protocol de prevenció, detecció i intervenció davant conductes d'odi i discriminació](#)
- [PROTOCOL PER A L'ABORDATGE DELS MATRIMONIS FORÇATS](#)
- [Protocol d'actuacions per prevenir la mutilació genital femenina](#)
- [Protocol de Joventut per a l'abordatge de la violència masclista](#)
- [PROJECTE DE CONVIVÈNCIA I ÈXIT EDUCATIU](#)

4. PRACTICA COEDUCATIVA PEL CENTRE

Les actuacions en matèria de coeducació, ja que van encaminades a un millor desenvolupament de les capacitats personals en l'alumnat, repercuteixen positivament en tots els aspectes i àrees educatives.

En matèria de convivència, s'orienten a fomentar el respecte, el diàleg, la recerca del consens en situacions de discrepància, la participació i implicació en les activitats de manera paritària i representativa de totes les veus; i, per tant, a l'erradicació de les conductes intolerants, dominadores i bel·ligerants, utilitzant el debat i la reflexió com instruments.

A la pràctica tutorial es fa necessari trencar les fronteres invisibles que s'estableixen a l'aula entre noies i nois fomentant les relacions entre els dos grups de manera equilibrada per crear el clima de convivència i companyonia que és la base de la veritable igualtat. És, així mateix, necessari un pla d'acció tutorial que treballi la prevenció de conductes que puguin donar peu a mals tractes presents o futurs i a una menysvaloració del paper social i històric de les dones tant en el passat com en el present.

L'educació en igualtat és, evidentment, una tasca de compromís de totes i tots. Caldria implementar les actuacions des de totes les àrees, desenvolupant en els equips educatius els acords bàsics per dur-les a terme. De moment, és un objectiu poc treballat i que presenta grans dificultats.

5. OBJECTIUS PROPOSATS

1. Educar els nois i noies en la tolerància, la corresponsabilitat, la solidaritat i respecte a les diferències.
2. Motivar l'alumnat perquè accepti, respecti, i valori les diferències, característiques i qualitats d'altres persones sense deixar-se influir per cap

- tipus d'actitud discriminatòria en relació amb el sexe o qualsevol altre tret diferenciador.
3. Crear les condicions adequades per corregir estereotips de dominació i dependència.
  4. Estendre i implicar el treball en igualtat a tota a comunitat educativa.
  5. Fomentar relacions interpersonals basades en la profunditat del reconeixement i respecte a la individualitat, a la singularitat i als drets de tota persona.
  6. Sensibilitzar el professorat i les famílies de la importància de la coeducació, per aconseguir uns models de relació no sexistes.
  7. Erradicar la violència en tots els seus àmbits i especialment la violència de gènere adoptant normes de respecte cap als altres.
  8. Potenciar activitats cooperatives i no sexistes.
  9. Educar per a la igualtat entre nens i nenes a partir del joc i les joguines no sexistes.
  10. Fomentar pràctiques esportives, artístiques i musicals coeducatives.
  11. Educar per a un consum responsable, no sexista, contrarestant així la influència de les campanyes publicitàries que llancen els mitjans de comunicació ..
  12. Millorar el clima de convivència prenent com a punt de partida les relacions d'igualtat.
  13. Potenciar la col·laboració família-escola en l'educació per a la igualada de nens i nenes

6. METODOLOGIA I FUNCIONAMENT

La Metodologia serà pràctica, lúdica i participativa. En tots els cursos, les activitats es treballaran de forma globalitzada i interdisciplinari.

Es realitzarà una actuació global al centre amb activitats generalitzades per a tota la comunitat educativa, en què s'englobaria les realitzades al voltant de dates emblemàtiques.

Es treballarà amb un enfocament coeducatiu en les diferents matèries i unitats didàctiques.

Els materials propis s'adaptaran a les necessitats educatives i als interessos de l'alumnat del centre.

Utilitzarem el format digital per potenciar les noves tecnologies. Utilitzarem les TICs per fer arribar a tota la comunitat educativa tot el relacionat en matèria d'igualtat.

Les exposicions en murals tenen l'objectiu per donar conèixer els noms i activitats de grup rellevant de dones del passat, potenciar els models que trenquin amb els estereotips sexistes i fomentin el respecte al llegat cultural de les dones.

Es recopilarà materials imprimibles de coeducació, enllaços i pàgines web, creant amb ells un banc de recursos disponibles per a tot el professorat. Tot aquest material està recollit en carpetes ubicades a la biblioteca i en UBS Pla d'Igualtat.

Es realitzarà fotomuntatge / vídeo amb totes les activitats realitzades durant el curs escolar. Es projectarà el proper curs a tot l'alumnat, reflexionant sobre les imatges i contingut del vídeo, buscant la seva implicació en la difícil tasca de desmuntar estructures mentals que accepten la desigualtat i el paper subordinat de les dones en relació amb els homes com una natural herència cultural indiscutible.

Intentarem que les activitats potenciïn el debat, la convivència respectuosa, la solidaritat i la cooperació, i el creixement i desenvolupament personal.

7. PROPOSTES DE MILLORA I ACTIVITATS PER AL PRÒXIM CURS

Pla de coeducació fou, ha estat encetat aquest a mitjans d'aquet curs, per tant, queda molta feina per fer, especialment, en la investigació de noves estratègies pedagògiques que permetin canvis significatius en els sistemes de valors i tipus de relacions de gènere que establim, gairebé sempre de manera inconscient, estratègies i eines que ens permetin sortejar els discursos políticament correctes després dels que moltes vegades l'alumnat oculta el seu veritable manera de pensar i sentir.

Per millorar l'aplicació del pla, especialment, les mancances apuntades, es proposen les següents mesures i activitats.

Mesures proposades per al proper curs:

1. Desenvolupar un nou projecte per millorar i adaptar-lo a les exigències del curs, segons les recomanacions i els materials aportats en el curs-trobada per a coordinadors i coordinadores de Coeducació.
2. Revisar i prosseguir amb la inclusió d'aspectes de coeducació en les programacions curriculars de les diferents àrees, en concret, sobre la contribució de les dones a la societat, l'aprenentatge de responsabilitats familiars i cures de les persones, la prevenció de la violència de gènere i l'educació afectiva sexual.
3. Seguir augmentant els fons bibliogràfics sobre la matèria, segons les recomanacions realitzades i les que es proposin al curs vinent. Millorar l'accessibilitat i el coneixement d'aquests cursos per part del professorat i l'alumnat.
4. Posar a disposició del professorat els recursos audiovisuals recollits en col·laboració amb el departament d'orientació.
5. Implicar més a les famílies en activitats de coeducació dutes a terme en el centre. Es proposarà una enquesta a distribuir per part del AMPA per dissenyar

noves activitats que rebin una millor acollida, i que permetin a les famílies mostrar els seus interessos i opinions.

6. Treballar la igualtat en la transversalitat, i que se segueixin proposant activitats des de tots els departaments didàctics.

7. Seguir ensenyant a l'alumnat estratègies de relació entre sexes mitjançant els tallers actuals i les noves activitats proposades.

Amb la coordinació del professorat treballarem els següents aspectes:

- **Ús d'un llenguatge no sexista** en l'oralitat de la nostra pràctica educativa, en els recursos didàctics que oferim a l'aula, en les informacions que enviem a les famílies, etc. ...
- **Conscienciar tota la comunitat educativa** en la necessitat d'educar en la igualtat, respectant les diferències i diferents capacitats no discapacitats, realitzant activitats inclusives en què participen tot l'alumnat del centre, així com integrant-les en la dinàmica del centre.
- **Aconseguir una escola inclusiva** en la qual tots i totes tingui un lloc i visibilitat.
- **Revisió del projecte curricular**, incloent la perspectiva de gènere en totes les assignatures. Pel que fa al projecte curricular s'ha revisat en funció de les competències, ja que la idea d'un currículum basat en competències aporta continguts per als estudis de gènere.
- **Analitzar estereotips sexistes**, incidint en la sensibilització sobre la pèrdua que comporta una socialització no igualitària i s'han promogut actuacions que suposen la ruptura amb els rols de feminitat o masculinitat a través de les pràctiques educatives.

Accions que es poden dur a terme pel curs vinent

- Forma una comissió de coeducació
- Creació d'un blog:
  - <https://mapls3.wixsite.com/coeducacio>
- Elaboració de materials per a la prevenció de la violència de gènere
- Elaboració de materials didàctics per treballar els mals tractaments
- Tallers de coeducació
- Concurs d'eslògan
- Exposició dels diferents imatges gràfiques i eslògan el 25 de novembre
- Elaboració de materials per treballar des de les tutories i diferents àrees el Dia internacional de la Dona 8 de Març
  - <https://youtu.be/16jq5yTtd3Y>
- Elaboració de materials per treballar la igualtat de sexe LGBT
- Formulació qüestionaris sobre les activitats de coeducació desenvolupades durant el curs
- Anàlisi dels resultats acadèmics des de la perspectiva de gènere
- Altres...

ANNEXOS

A. Graella

Graella per mesurar l'anàlisi de les actuacions realitzades en el pla del centre sobre la coeducació

Curs

Centre:

Localitat:

Persona coordinadora responsable en matèria de coeducació:

Desenvolupament del Pla de coeducació en el centre	si	no	En procés
1. Visualitzar la coeducació en el centre			
• Llenguatge escrit			
○ Cartell dels centre			
○ Comunicats			
○ Document del centre			
• Llenguatge oral			
• Materials i recursos			
○ Biblioteca coeducativa			
○ Recursos audiovisuals			
• Altres materials i recursos			
○ Tauler d'anuncis			
○ Presència en el web del centre			
○ Enllaços a recursos externs			
○ Sessió formatives/informatives pels claustre			
○ Sessions formatives/informatives per la comunitat educativa			
2. Realització de diagnòstic			
• Diagnòstic general del centre en matèria de coeducació			
• Diagnòstic sobre aspectes concrets			
○ Resultats acadèmics i abandó escolar			
○ Participació i lideratge, en lloc de responsabilitat			
○ Utilització de temps i espais			
○ Activitat física			
○ Relacions interpersonals			
○ Conflictivitat i violència			
○ Corresponsabilitat, realització de feines domèstiques			
○ Activitats d'oci ús del temps lliure			
○ Expectatives i eleccions acadèmiques i professionals			
○ Emprenedoria, responsabilitat i presa de decisions			

○ Autonomia personal			
○ Altres:			
3. Pla d'acció tutorial amb perspectiva de gènere			
3.a. Desenvolupament personal i social des de la perspectiva de gènere			
• Autonomia personal			
○ Rols, estereotips, valors, autoconeixement			
○ Identitat, expectatives			
• Educació emocional			
○ Estima, autoestima, sentiments, assertivitat, acceptar, crítiques i elogis, preses de decisions			
○ Desenvolupament ètic: no-violència, ecofeminisme			
○ Educació afectiva i educació sexual			
• Competència social			
○ Relacions interpersonals			
○ Resolució de conflictes			
○ Empatia. Habilitats socials: assertivitat			
○ Prevenció, intervenció davant la violència, assetjament			
3.b. Orientació vocacional, acadèmica i professional			
• Autoconeixement			
• Lideratge			
• Iniciativa personal			
• Presa de decisions			
• Interessos professionals. Expectatives			
• Informació professional			
• Transició de la vida adulta. Inserció socio-laboral			
• Percepció social			
4. Coordinació d'àrees, àmbits i departaments			
• Existeixen estructures facilitadores d'elaboració de propostes i recursos			
• Revisió de llibres de text i materials escolars			
• Existència materials i recursos pel professorat			
• Es realitzen activitats per departaments			
5. Activitats complementàries i extraescolars			
• Commemoracions anuals i celebracions			
○ 25 de novembre: contra la violència de gènere			
○ 8 de març. Dia de la dona			
○ Dia del LBTG			
• Altres activitats: exposicions, murals, setmana cultural, concursos, campanyes, tallers, etc...			
6. Creació de grups i xarxes			

• Existeix un equip de treball que dinamitza i impulsa el Pla de coeducació en el centre			
• El centre participa en grups de treballs, projectes			
• L'AMPA desenvolupa un Projecte de Coeducació			
• Col·laboració amb associacions i entitats externes			
• Es treballa amb els altres centre de la localitat			
7. Altres actuacions i mesures			
• Utilització igualitària d'espais, recursos i temps			
• Actuacions preventives davant l'abandó escolar prematur amb perspectiva de gènere			
• Realització d'activitats d'ocis amb perspectiva de gènere			
• Realització d'activitats esportives i complementàries amb perspectiva de gènere			
8. Dades estructurals			
• Estan inclosos els objectius del Pla de coeducació incloses en el Pla de Centre			
• Està nomenada la persona del Consell Escolar que impulsa i fomenta la igualtat real i efectiva entre homes i dones			

1. PARTICIPACIÓ DE LA COMUNITAT EDUCATIVA	ALTA	MITJANA	BAIXA
Claustre			
Alumnat			
Famílies			

B. Qüestionari alumnat

Respon amb sinceritat a les preguntes d'aquesta enquesta anònima envoltant les teves respostes. Els dades que s'obtinguin s'utilitzaran només per millorar la convivència escolar.

Sóc: Noi o Noia

El meu curs és:

1. Quan arriben les eleccions de delegat o delegada de classe ...

- Tant me fa de quin sexe sigui ___ Sí ___ No
- Penso que a les companyes els costa més treball presentar-se per ser triades per ser noies ___ Sí ___ No

2. A la meva classe ...

- Els nois i les noies ens relacionem bé entre si, sense que influeixi el tipus de sexe ___ Sí ___ No
- Els nois i les noies es sentin a prop els uns dels altres segons l'amistat que es tenen i no influeix el tipus de sexe que tenen ___ Sí ___ No
- Hi ha moltes tensions entre els nois i les noies perquè no ens portem bé ___ Sí ___ No
- Fora de classe acostumo a veure només amb els del meu mateix sexe ___ Sí ___ No

3. A l'escola (o institut) hi ha alumnes que insulten, amenacen o peguen amb freqüència a noies.

- ___ No he vist cap cas
- ___ Sí, quan no hi ha els professors
- ___ Sí, davant dels professors

4. A la meva classe, quan un noi amenaça, insulta o agredeix una noia ...

- Tota la classe surt en ajuda de la noia renyant al noi en solidaritat amb ella ___ Sí ___ No
- El professor és qui es queda només defensant la víctima perquè tenim por del que pugui fer-nos el noi ___ Sí ___ No
- No hi ha nois d'aquest tipus ___ Sí ___ No

5. Aquesta és només una pregunta per a les noies. Digues si són certes o falses aquestes afirmacions:

- Sé que les dones, en aquesta societat, de vegades som pitjor tractades que els homes en el treball, la cura de la casa o amb les parelles. ___ Certa ___ Falsa
- Sé què he de fer si els homes em tracten malament per ser dona ___ Sí ___ No

Si has dit que sí, escriu algunes formes d'evitar aquest tracte desigual:

_____

- Quan els nois em tracten malament a classe, sento que tinc el suport de
...
___ Els meus pares ___ Els meus professors ___ Els meus companys
___ Ningú
- Hi ha nois que em amenacen i insulten sovint perquè em veuen més feble per ser dona ___ Sí ___ No

6. Aquesta és només una pregunta per als nois. Digues si són certes o falses aquestes afirmacions.

- És millor ser noi que noia, perquè tenim més llibertat i menys deures que les dones ___ Sí ___ No
- Reconec que de vegades he insultat, amenaçat o agredit alguna noia que em cau malament
___ Sí, però ja no ___ Sí, alguna s'ho mereix ___ Sí, però sense agredir-
___ No, mai
- Quan sigui gran tractaré a la meua dona o les meves amigues com iguals
...
___ Compartint les feines de la casa
___ Deixant-li la mateixa llibertat que jo tingui
___ És impossible perquè són dones i són diferents de nosaltres
___ No obligant-les a res
___ encarregant de la cura dels meus fills o filles tant com elles

7. Segons la teva observació. Qui provoquen major nombre de conflictes?

___ Els nois. ___ Les noies. ___ Els dos sexes per igual.

8. Imagina que tornessis a néixer i que poguessis triar el teu sexe coneixent com els va a tots dos sexes en la nostra societat. Què preferiries?

___ Tenir el mateix sexe que tinc.

___ Néixer com a home ja que així tinc més llibertats i menys càrregues.

___ Néixer com a dona perquè m'agrada la seva forma de ser, més pacífica i menys competitiva.

___ Em faria igual.

9. Quan has tingut algun company o companya que sembla que manifesta trets del sexe contrari al que té. Quin comportament creus que ha de tenir?

Penso que té un problema greu pel que patirà i que beuria anar al metge perquè l'ajudin.

Acceptar-se tal com és sense discriminar. Sent solidari amb ell si rep insults o tractament discriminatori.

Cap especialment. Tractar-lo com als altres deixant que l'alumne o alumna aprengui a superar el seu problema de forma autònoma, sense ajuda.

10. Has tingut en les classes en què has estat companys o companyes amb senyals o diagnòstic mèdic d'anorèxia? Sí No

11.- Penses que per no caure en l'anorèxia s'ha d'ensenyar tot el que es pugui a l'escola o institut?

No, ho han de fer només els pares Sí, és necessari i important

12.- Penses que l'anorèxia es produeix pel model de dona que s'enalteix en els mitjans de comunicació?

No, és per altres motius. Sí, per les modes que s'imposen No ho sé

Agraïm la teva col·laboració

Coora

C. Glossari

• Androcentrisme

“L'androcentrisme és sobretot una perspectiva. Consisteix fonamentalment en una visió del món determinada i parcial que considera que el que han fet els homes és el que ha fet la humanitat o, a l'inrevés, que tot el que ha aconseguit l'espècie humana ho han realitzat només homes, consisteix també, per tant, en l'apropiació per part dels homes del que han fet i possibilitat les dones. És pensar que el que és bo per als homes és bo per a la humanitat, és creure que les experiències masculines inclouen i són la mesura de les experiències humanes; d'una manera o altra, valorar només el que és masculí. És considerar que els homes són el centre del món i el patró per mesurar qualsevulla persona”.

• Autoritat femenina

Construcció d'una autoritat femenina basada en l'intercanvi i la relació, que qüestiona i el poder i la jerarquia masculina tradicionals i s'hi oposa.

• Diferència sexual

El concepte de diferència sexual és una categoria d'anàlisi de la teoria feminista que ha assolit un ampli desenvolupament al llarg de les dues últimes dècades

• Estereotips sexistes

El diccionari de l'IEC defineix estereotip com el “conjunt d'idees que un grup o una societat obté a partir de les normes o dels patrons culturals prèviament establerts”.

Els estereotips sexistes són construccions culturals que assignen, de manera desigual i discriminatòria, diferents papers, actituds i característiques a cada un dels sexes.

Són generalitzacions basades en idees preconcebudes i prejudicis que es tenen sobre com han de ser les persones.

Els estereotips sexistes fixen un únic model de ser home i un únic model de ser dona, vàlids socialment, i a partir d'aquesta imatge tòpica construïda s'estableix un sistema desigual de relacions entre els dos sexes.

• Ètica de la cura

Tots els éssers humans tenen necessitats d'atenció i cura en diversos períodes de l'existència, en qüestions bàsiques de supervivència com l'alimentació, la higiene i la salut, però també amb relació al desenvolupament, al creixement i al benestar personal, en aspectes com l'educació, el reconeixement o el suport emocional. Així, el fet de tenir cura de la vida fa possible la nostra existència i, per tant, la del nostre món. Tradicionalment, les tasques de cura han estat portades a terme per les dones, no perquè hi hagi una predisposició biològicament predeterminada, sinó per aprenentatge, perquè el procés de socialització de les persones segons el seu sexe ha abocat històricament les del sexe femení a responsabilitzar-se materialment i emocionalment dels éssers estimats.

L'ètica de la cura té el seu origen en la concepció de desenvolupament moral de Carol Gilligan, qui recull aquesta experiència femenina per explicar les diferències de resultats entre dones i homes en el model de desenvolupament moral de Lawrence Kohlberg. Aquest últim, partia de dilemes morals i va fer un estudi longitudinal de subjectes durant vint anys, però no va incloure dones en el treball de camp de les seves investigacions. Carol Gilligan recull la veu de dones i en les seves recerques proposa l'estudi de vivències reals de la vida de les persones. Per ella, el major grau de desenvolupament moral s'assoleix quan la persona troba l'equilibri entre la cura de si mateixa i la cura de les persones del seu entorn. Aquesta fita és igualment desitjable en tots els éssers humans, siguin dones o siguin homes, i comporta una actitud de respecte i valoració envers les persones, els éssers vius, l'entorn i el medi ambient.

• Homofòbia

A vegades, el terme homofòbia es pot interpretar com "experimentar por envers els homes"; però el seu significat és un altre. El prefix homo, d'origen grec, no significa home sinó "igual". L'homofòbia s'ha definit com la por irracional davant l'homosexualitat. El terme va ser creat pel psicòleg George Weinberg³⁵ el 1972 per qüestionar que l'homosexualitat fos un problema psiquiàtric.

Aquesta por pot adoptar moltes formes, com ara el rebuig i el menys teniment cap a les persones no heterosexuales i la creença que han de ser castigades per no complir amb la norma.

El moviment gai i lèsbic designa amb aquesta paraula les actituds d'hostilitat cap a conductes que no s'ajusten a la norma heterosexual.

L'homofòbia és també un prejudici que sanciona les persones que no compleixen amb les prescripcions dels models de gènere, és a dir, denigra

els homes i dones que tenen qualitats i comportaments considerats com a propis del sexe contrari.

- **Igualtat d'oportunitats entre homes i dones**

Segons determina la Llei orgànica per a la igualtat efectiva de dones i homes, de 2007 és un principi que reclama la necessitat de seguir avançant en el ple desenvolupament d'una igualtat efectiva de drets i oportunitats entre els dos sexes.

Segons aquest principi, les dones i els homes han de tenir les mateixes garanties de participació i de realització personal i social i han de poder desenvolupar de forma equitativa i en igualtat de condicions les seves capacitats i les seves relacions. Per tant, és un principi que es basa en criteris d'equitat, respecte i corresponsabilitat. D'altra banda, el ple desenvolupament d'una igualtat efectiva no implica aplicar models uniformitzats que ignorin les diferències.

La Unió Europea (segons el Tractat d'Amsterdam, signat el 1997 i entrada en vigor el 1999) considera aquest principi com a fonamental i propicia el desplegament dels anomenats plans d'igualtat d'oportunitats entre dones i homes. Aquests plans institucionals es proposen aplicar mesures correctores que acabin amb tots els tipus de discriminació per raó de sexe i amb totes les traves més o menys encobertes que encara subsisteixen a la nostra societat.

Dins de l'àmbit educatiu (segons la LOE de 2006 i la Llei dels Drets de les Dones a erradicar la violència masclista de 2007) el principi d'igualtat d'oportunitats es tradueix en la necessitat de superar el sexisme i l'androcentrisme i avançar cap a una escola realment coeducativa. En el context català i espanyol els plans i programes institucionals d'igualtat d'oportunitats educatives acostumen a adoptar el terme coeducació, com a concepte contraposat a l'estricta pràctica de l'escola mixta

- **Misogínia**

El terme misogínia està format per l'arrel grega "miseo", que significa odiar, i "gyne" que es pot traduir per "dona". Es refereix a sentiments i actituds d'odi, rebuig i menys teniment envers les dones, i cap a la feminitat. Són sentiments que sovint s'han traduït en creences i conductes molt negatives, que, de manera subtil o brutal, han afectat i condicionat la vida de les dones. La misogínia està present en les tradicions religioses, científiques i culturals i ha fonamentat i justificat episodis de violència extrema contra les dones. La misogínia contribueix també a generar i mantenir la violència de gènere. És un concepte que té molts punts de contacte amb el sexisme. Tant la misogínia com l'homofòbia són trets que estan presents en els models de masculinitat més tradicional.

• Patriarcat

El concepte de patriarcat constitueix una categoria d'anàlisi fonamental per a la teoria feminista i per a la història de les dones. Victoria Sau l'ha definit com la "presa de poder històrica per part dels homes sobre les dones". L'agent ocasional d'aquesta presa de poder va ser d'ordre biològic, però es va elevar a la categoria política i econòmica" i "passa forçosament pel sotmetiment de les dones a la maternitat, la repressió de la sexualitat femenina, i l'apropiació de la força de treball total del grup dominat, del qual el primer però no únic producte són els fills".

La historiadora Gerda Lerner ha definit el patriarcat com "la manifestació i la institucionalització del domini masculí sobre dones i criatures dins la família i l'extensió d'aquest domini masculí sobre les dones a la societat en general". Això implica que "els homes tenen el poder a totes les institucions importants de la societat i que les dones es veuen privades d'accedir a aquest poder." En canvi, "no implica que les dones no tinguin cap tipus de poder o que se les hagi privat completament de drets, influència i recursos".

• Sabers femenins

La divisió sexual del treball ha determinat que les dones hagin ocupat històricament un lloc en l'estructura social diferent al dels homes. L'experiència que ha generat el fet de tenir funcions i ocupar espais socials diferents els ha permès d'elaborar els coneixements que anomenen sabers femenins.

Aquests sabers tenen a veure amb la gestió i el manteniment quotidià de la vida humana en un doble vessant. D'una banda, l'atenció material a les necessitats corporals de les persones, com pot ser l'alimentació i la higiene, i el manteniment de l'habitatge en bones condicions. D'una altra banda, l'atenció a les necessitats afectiva relacionals per tenir cura del benestar emocional. Totes aquestes funcions són clau per garantir els estàndards necessaris de qualitat de vida.

Durant molt de temps aquests sabers han format part del bagatge de coneixements i habilitats que les mares havien d'ensenyar a les seves filles per preparar-les per a la funció de mares i esposes.

Per aquest motiu han circulat en espais femenins, dins de l'àmbit privat i familiar, al marge del saber oficial. En el context educatiu de l'escola mixta, els sabers associats a la cura de la vida han quedat exclosos dels currículums escolars.

Aquesta exclusió reforça el fet que no siguin considerats com una responsabilitat individual i social que afecta totes les persones. Es perpetua, d'aquesta manera, la identificació de les tasques de cura com una responsabilitat pròpia de les dones. Els models tradicionals de gènere

atribueixen a les dones l'obligació de cuidar i als homes el privilegi de ser cuidats.

- **Sexisme**

“Conjunt de tots i cadascun dels mètodes emprats en el si del patriarcat per poder mantenir en situació d'inferioritat, subordinació i explotació el sexe dominat: el femení.

El sexisme abasta tots els àmbits de la vida i les relacions humanes, de manera que és impossible fer una relació, no exhaustiva, sinó ni tan sols aproximada, de les seves formes d'expressió i punts d'incidència.

“El sexisme és bàsicament una actitud caracteritzada pel menyspreu i la desvalorització, per excés o per defecte, del que són o fan les dones.

El sexisme és una actitud derivada de la supremacia masculina, es basa en l'hegemonia dels homes i en totes aquelles creences que la suporten i la legitimen”.

Per exemple, si un noi diu que no vol saltar a corda perquè és un joc de nenes, el rebuig de l'acció no obeeix a una elecció personal lliure entre totes les possibilitats de joc, sinó a la desvalorització social i cultural d'una activitat que generalment és desenvolupada per noies. Si el noi en qüestió decidís saltar a corda, l'expressió de sexisme podria aparèixer per part dels seus companys o fins i tot companyes que el titllessin de nena, amb el menyspreu per les nenes i pels nois que fan “coses de noies” que tal judici de valor comporta.

- **Sexualitat**

Quant als orígens de la sexualitat, Victoria Sau diu que “la sexualitat va ser una adquisició cultural pròpia de l'espècie humana, que, per tots els indicis, va ser portada a terme per la dona. Mentre la sexualitat masculina és de caràcter instintiu, té per objectiu la procreació i es satisfà en un breu espai de temps, la dona pot permetre's el gran gest cultural de separar sexualitat de reproducció, plaer personal de servitud a l'espècie”.

María Lameiras manifesta que “la sexualitat ha d'ésser abordada com una entitat multifactorial, multifuncional i dinàmica que ens acompanya al llarg de tota la vida, reelaborant-se i reestructurant-se contínuament”.

Rafaela Subías especifica que “La sexualitat és una dimensió fonamental de la persona, en la qual estan implicats aspectes com l'afectivitat, el plaer, el benestar, l'autoestima i la relació amb altres persones”, a la qual cosa afegeix que “Actualment, el model dominant (de sexualitat) es pot qualificar com a reproductiu, masculí i genitalista”.

Rosa Sanchís defensa un model d'educació sexual que “parteix del reconeixement del dret al plaer i de la consideració de la sexualitat com una dimensió positiva.” I hi diu, a més, que “L'objectiu de la sexualitat és la recerca i l'exercici conscient i responsable del plaer sexual. Però hi ha dos grans impediments. En primer lloc, l'erotofòbia de la societat, que a través dels nombrosos tabús (la sexualitat s'aprèn sola, ensenyar és incitat a la pràctica...), provoca que s'ignori el plaer i impedeix que se'n parli i s'eduqui adequadament. En segon lloc, la diferent socialització de dones i homes, que els converteix en dos móns oposats: ells, actius sexualment, elles, passives però contenint-los”.

Brigitte Lhomond afirma que “La sexualitat contemporània es caracteritza, dins les societats occidentals, per la seva possible autonomia de la reproducció i la legitimació del seu exercici fora de la institució del matrimoni. Al mateix temps, les transformacions de les estructures familiars i el progressiu reconeixement social i legal de certs lligams sexuals (per exemple, les relacions homosexuals) donen lloc a vives tensions”.

Des d'aquesta perspectiva de la sexualitat, el desig sexual es pot orientar de forma diversa en diferents persones i en una mateixa persona en diferents moments, sigui aquest desig envers si mateixa (autoerotisme), envers persones del mateix sexe (lesbianisme i homosexualitat), envers l'altre sexe (heterosexualitat) o envers un o l'altre indistintament (bisexualitat).

• Sistema sexe-gènere

El diccionari de l'IEC defineix sexe com el “conjunt de peculiaritats biològiques, fisiològiques i orgàniques que divideix els individus d'una espècie en mascles i femelles”.

El gènere es defineix com el conjunt de característiques psicològiques, socials i culturals assignades a dones i homes i que s'adquireixen en el procés de socialització de les diferents cultures al llarg de la història.

“Els éssers humans no es constitueixen com a dones o com a homes, únicament en funció del sexe. Aquesta és la base donada per la biologia. Però sobre aquesta base es construeix la identitat de gènere, que té una naturalesa de caràcter social. Les societats han creat sistemes de rols i patrons de comportament diferents per a homes i per a dones, prescripcions sobre el que han de fer i com han d'actuar en funció del seu sexe. Aquests patrons de comportament són els gèneres.

Els gèneres, a través de la història, no són invariables, sinó que presenten una àmplia variabilitat, tant per èpoques com per cultures. L'únic que s'ha mantingut invariable a través de totes les societats és la diferenciació entre gènere femení i gènere masculí.

Els gèneres constitueixen sistemes d'identitats i comportaments que introdueixen una forta limitació en les possibilitats de desenvolupament humà i forcen a adaptar-se a patrons que no sempre corresponen a les seves capacitats i desitjos, tant per als homes com per a les dones.

Les característiques de sexe i gènere es troben en cada individu profundament interrelacionades i s'influeixen mútuament des del naixement.

El sistema sexe-gènere constitueix un ordre de construcció de les identitats femenines i masculines, ordre que introdueix, per a tots els individus, determinacions i limitacions en totes les dimensions de la vida: aspectes relatius al cos, al seu desenvolupament i possibilitats, en els aspectes psíquics, socials i polítics.

En les societats històriques, hi ha una altra característica invariable: el fet que sempre el gènere masculí és considerat superior al femení i, per tant, s'estableix una jerarquia entre els individus segons el seu sexe, jerarquia que suposa un accés molt divers als recursos i al poder. És a dir, el sistema sexe-gènere és, a més d'un sistema d'organització de les identitats, un sistema de poder desigual que determina que les dones estiguin en una posició subordinada respecte dels homes.”

- **Violència de gènere**

“Qualsevol acte de violència que tingui o pugui tenir com a resultat un dany o sofriment físic, sexual o psicològic per a les dones, incloent-hi amenaces, coaccions o la privació arbitrària de llibertat, tant si es produeix a la vida pública com la privada. La violència contra les dones és una manifestació de les relacions de poder històricament desiguals entre homes i dones, les quals han originat el domini dels homes sobre les dones. Aquesta violència... es deriva, essencialment, de les pautes culturals... que perpetuen la condició d'inferioritat atorgada a les dones en la família, al lloc de treball, a la comunitat i a la societat.”

Aquesta definició recull aquelles formes de violència més visibles, però tampoc no obvia el que s'anomena violència simbòlica, és a dir, un maltractament soterrat i molts cops intangible, però que constitueix la base i la legitimació per a la utilització d'altres formes més evidents de violència.